

KERUEN

M.O. ÁÝEZOV
ATYNDAGY ÁDEBIET
JÁNE ÓNER
INSTITYTYNYŇ

HABARSHYSY

M.O. AUEZOV INSTITUTE
OF LITERATURE AND ART

HERALD

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ
И ИСКУССТВА ИМЕНИ
М.О.АУЭЗОВА

ВЕСТНИК

№2, 75-ТОМ

2022

ISSN 2078-8134

**М.О.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ
ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ**

КЕРУЕН

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

2005 жылы құрылған

**№2, 75-том
2022**

ISSN 2078-8134

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА
ИМ. М.О.АУЭЗОВА

КЕРУЕН

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

основан в 2005 году

№2, том 75
2022

ISSN 2078-8134

**M.O.AUEZOV INSTITUTE OF
LITERATURE AND ART**

KERUEN

SCIENTIFIC JOURNAL

founded in 2005

№2, 75 vol
2022

Ғылыми журнал

Ғылыми журнал 2005
жылдан бері шығады.

Құрылтайшысы және
баспагері:

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты

Редакция мен баспагер
мекен жайы:

Заңды мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Шевченко к-сі, 28,
050010,

Нақты мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Құрманғазы к-сі, 29,
2-қабат, 050010,

Тел. : +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

Электрондық пошта:
keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz .

ISSN 2078-8134

Жылына 4 рет жарық көреді.

Журнал 2005 жылғы
24 наурызда Қазақстан
Республикасының Мәдениет,
ақпарат және спорт
министрлігі, Ақпарат және
мұрағат комитетінде тіркелген.
Тіркеу куәлігі: 2005 жылғы 24
наурыздағы №5844-Ж.

«КЕРУЕН»

№2, 75-том, 2022

Бас редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Ісләмжанұлы,
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА
корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институтының бас директоры
(Алматы, Қазақстан)

Бас редактордың орынбасарлары:

Ғылыми редактор:

ҚАЛИЕВА Альмира Қайыртайқызы, фило-
логия ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов
атындағы Әдебиет және өнер институты бас
директорының ғылым жөніндегі орынбасары
(Алматы, Қазақстан)

Жауапты редактор:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институты бас директорының
орынбасары (Алматы, Қазақстан)

Научный журнал

Журнал издается с 2005
года.

Учредитель и издатель:

Институт литературы и
искусства
им. М.О. Ауэзова.

Адрес редакции и издателя:

Юридический адрес:
Казахстан, г. Алматы, ул.
Шевченко 28, 050010,
Фактический адрес: Казахстан,
г. Алматы, ул. Курмангазы 29,
2 этаж. 050010,
Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.
Email: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Выходит 4 раза в год

**Журнал зарегистрирован
24 марта 2005 года в
Комитете информации
и архивов Министерства
культуры, информации и
спорта**

Республики Казахстан.

**Свидетельство о регистрации:
24 марта 2005 г. №5844-Ж.**

«КЕРУЕН»

№2, том 75, 2022

Главный редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович,
доктор филологических наук, член-корреспон-
дент НАН РК, генеральный директор Института
литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы,
Казахстан)

Заместители главного редактора:

Научный редактор:

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат
филологических наук, заместитель по науке
генерального директора Института литературы
и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Ответственный редактор:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генераль-
ного директора Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Scientific journal

The journal has been
published
since 2005

Constitutor and publisher:

M.O. Auezov Institute of
Literature and Art

**Address of the editorial and
publishing office:**

28, Shevchenko str., Almaty,
050010, Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

E-mail: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Published 4 times a year

**The journal was registered
on March 24, 2005 in the
Committee of Information and
Archives of the Ministry of
Culture, Information and Sports
of the Republic of Kazakhstan.
Registration certificate: March
24, 2005 No. 5844-Zh.**

«KERUEN»

№2, 75 vol, 2022

Editor-in-Chief:

MATYZHANOV Kenzhekhan Islamzhanovich,
Doctor of Philology, Corresponding Member of
the National Academy of Sciences of the Republic
of Kazakhstan, Director General of the Institute of
Literature and Art named after MO Auezov (Almaty,
Kazakhstan)

Deputy Editors-in-Chiefs:

Scientific editor:

KALIEVA Almira Kairtayevna, Candidate of
Philological Sciences, Deputy Director General for
Science of the M.O. Auezov Institute of Literature and
Art (Almaty, Kazakhstan)

Editor-in-Chief:

SULTAN Yertay, PhD, Deputy Director General
of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art
(Almaty, Kazakhstan)

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:

БАС РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Исламжанұлы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ахмет Байұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ филология факультетінің деканы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серік Нығметоллаұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМІРБОЛАТ Алуа Берікбайқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НҰРҒАЛИ Қадша Рүстембековна, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің орыс филологиясы кафедрасы меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гүлжахан Жұмабердіқызы, филология ғылымдарының докторы, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

ҚАЛИЕВА Алмира Қайыртайқызы, филология ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының ғылым жөніндегі орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

ҚЫДЫР Тәрілі Еділбайұы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШӘРІПОВА Диляра Сафарғалиқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Ақлима Қайырденқызы, өнертану кандидаты, доцент, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

ҚАЗТУҒАНОВА Айнұр Жасанбергенқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТҰРМАҒАМБЕТОВА Бақыт, өнертану кандидаты, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің доценті (Атырау, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖҮНДІБАЕВА Арай Қанатияқызы, PhD, қауымдастырылған профессор, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық Білім Академиясының Қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Қазақстан тарихы зертханасының меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гүлназ Рахымқызы, PhD, қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының оқытушысы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:
БАГНО Всеволод Евгеньевич, филология ғылымдарының докторы, профессор, Ресей Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі (Санкт-Петербург, Ресей)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДІРБАЙ Гүлнар Турабекқызы, тарих ғылымдарының докторы, Колумбия университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

СНАМОРРО Antonio Chicharro, ғылым докторы, философия және қолжазба факультетінің профессоры (Гранада, Испания) H = 2

КРАСОВСКАЯ Аксиния, филология ғылымдарының докторы, профессор, Бухарест Университеті (Бухарест, Румыния) H = 1

НИКОЛАС Мари, филология ғылымдарының докторы, профессор, Лихай Университеті (Пенсильвания, АҚШ) H = 1

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)
Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханович, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, советник Президента Республики Казахстан (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, главный научный сотрудник Института языкознания имени Ахмета Байтурсынова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омурбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК, декан филологического факультета КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серик Ныгметоллаевич, доктор филологических наук, профессор кафедры казахской литературы Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМИРБОЛАТ Алуа Берикбаевна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой казахской литературы и теории литературы КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НУРГАЛИ Кадиша Рустембековна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой русской филологии Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гульжанхан Жумабердыевна, доктор филологических наук, доцент, главный научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат филологических наук, заместитель по науке генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

КЫДЫР Торали Едилбай, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШАРИПОВА Дилара Сафаргалиевна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Акlima Каурденовна, кандидат искусствоведения, доцент Казахской национальной консерватории имени Курмангазы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

КАЗТУГАНОВА Айнур Жасанбергеневна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТУРМАГАМБЕТОВА Бахыт Жолдыбаевна, кандидат искусствоведения, музыковед, доцент кафедры музыки и искусства Атырау Университет им. Х.Досмухамедова (Атырау, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖУНДИБАЕВА Арай Канатиевна, PhD, ассоциированный профессор, заведующий лабораторией казахского языка, казахской литературы, истории Казахстана Национальной академии образования имени И. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гульназ Рахимовна, PhD, преподаватель кафедры казахской литературы и теории литературы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

БАГНО Всеволод Евгеньевич, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук (Санкт-Петербург, Россия)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДИРБАЙ Гульнар Турабековна, доктор исторических наук, профессор Колумбийского университета (Нью-Йорк, США)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

SHAMORRO Antonio Chicharro, доктор наук, профессор

Гранадского университета, заведующий факультета философии и рукописи (Гранада, Испания) N = 2

КРАСОВСКАЯ Аксинья, доктор филологических наук, профессор, Бухарестский университет (Бухарест, Румыния) N = 1

НИКОЛАС Мари, доктор филологических наук, профессор, Университет Лихай (Пенсильвания, США) N = 1

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF:

MATYZZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General director of the M.O.Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SULTAN Yertay, Ph.D., Vice-general director of M.O.Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanovich, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, President's advisor of the Republic of Kazakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

BAZARBAYEVA Zeynep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Chief Researcher of the Akhmet Baitursynov Institute of Linguistics (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ZHOLDASBEKOVA Bayan Omirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Dean of the Philological Faculty of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

NEGIMOV Serik Nygmetollayevich, Doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature of L.Gumilev Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=searchauthorlookup>

TEMIRBOLAT Alua Berikbayevna, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Kazakh Literature and Literary Theory of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

NURGALI Kadisha Rustembekovna, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Russian Philology L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ORDA Gulzhakhan Zhumaberdievna, Doctor of Philology, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

KALIYEVA Almira Kairtayevna, Candidate of Philological Sciences, Deputy Director General for Science of the M.O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ANANYEVA Svetlana Viktorovna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the M.O.Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=searchauthorlookup>

KYDYR Torali Edilbay, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

SHARIPOVA Dilyara Safargaliyevna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher at the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

OMAROVA Aklima Kairdenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Kurmangazy Kazakh National Conservatory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

KAZTUGANOVA Ainur Zhasanbergenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher of the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

TURMAGAMBETOVA Bakhyt Zholdybayevna, Candidate of Art History, Senior lecturer at the Department of Music and Art of H.Dosmukhamedov Atyrau University (Atyrau, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ZHUNDIBAYEVA Arai Kanapiyevna, PhD, Associate Professor, Head of the Laboratory of the Kazakh language, Kazakh Literature, History of Kazakhstan of the I. Altynsarin National Academy of Education (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

DAUTOVA Gulnaz Rakhimovna, PhD, Lecturer, Department of Kazakh Literature and Literary Theory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL:

BAGNO Vsevolod, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences (Saint Petersburg, Russia)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

KENDIRBAY Gulnar Turabekovna, Doctor of Historical Sciences, Professor of Columbia University (New York, USA)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

CHAMORRO Antonio Chicharro, Doctor of Sciences, Professor of Granada University, Head of the Faculty of Philosophy and Manuscript (Granada, Spain)
H = 2

KRASOVSKAYA Aksinia, Doctor of Philology, Professor, Bucharest University (Bucharest, Romania)
H = 1

NIKOLAS Mary, Doctor of Philology, Professor, Lehigh University (Pennsylvania, USA)
H = 1

МАЗМҰНЫ

Бас редактордың алғы сөзі.....14

Әдебиеттану

Әзібаева Б.У. «Қазақтың киіз үйі» заттық коды: генезисі мен семантикасы.....	17
Керим Ш., Жеменей И. Әбу Насыр Мұбашшир ат-Таразидің «Йадгар Зандан на айней жаһан» («Түрме естелігі немесе әлем айнасы») атты мәснәуі.....	33
Орда Г.Ж. Қазіргі қазақ балалар поэзиясындағы дәстүр ұласуы.....	48
Хамраев Ә.Т., Шагимолдина М.О. Тәуелсіздік дәуіріндегі қазақ әдебиеті әзірбайжан тілінде.....	64
Кенбаева А.З., Пангереев А.Ш., Мамбетова Г.Ж. Қарақалпақтың «Ер Зийуар» эпосындағы топонимдерді зерттеу.....	72
Медеубек С. Ұлттық ойындардың әлеуметтік-психологиялық астары.....	82
Ханкей Е. «Абай жолы» роман-эпопеясының «Қайтқанда» тарауының текстологиясы (қолжазба мен жарияланымдары бойынша).....	93
Абилхамитқызы Р., Бегалиева Л.Б. Түркі әлеміндегі періштенің көркем бейнесі: кеше және бүгін.....	104
Қоштаева Г.Қ., Челік Я. Сиди Ахмедтің «Ташұкнама» дастаны түркі тілінде жазылған жәдігер.....	117
Ахметова А.М., Ахметова Г.М. Әлихан Жақсылық шығармашылығындағы адам мен әлем интерпретациясы.....	129
Кенжебекова Г.Ж., Сманов Б.Ө., Сөйлемез О.М. Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясындағы Абайдың діни бейнесі.....	143
Искакова Г.Ж., Рыспаева Д.С., Ахметова Г.С. Фольклор мәтіндерін аударудағы теориялық және практикалық мәселелер.....	151
Болатова Г.Ж., Мұхаметқали А.А. Философиялық прозадағы интермәтіннің экспрессивтік қызметі (Б.Момышұлы «След птицы в небе» романының негізінде).....	166
Татиев Е.Е., Сарқұлова М.Ұ., Мухамедиева А.Б., Татиева М.Е. Қазақтың «Ұмай» мифтік әңгімесіне психоталдау.....	176
Салтақова Ж.Т., Қоспазарова Ә.К. Қазақ эпостарының шежірелік сипаты.....	184
Мұрсалимова Н.М., Сманова Е.А. Жетісу ақындар айтысының жиналу тарихы (қолжазбалар негізінде).....	193
Оралбек А. Халық ақыны Әбдіғали Сариевтің әдеби мұрасы.....	201
Мұрсал А. Ахметолла Қалиұлының «Арда алтай» романындағы психологизм.....	209
Жолдыбай О. Ойын-сауық ойындары: эволюция және заманауи көрініс.....	220
Абилдаева Қ.Н., Абишева Н.М., Тәжібаева Ш.А. Эрнест Хемингуэйдің «Шал мен теңіз» повесін оқыту.....	231

Мәдениеттану

Жанғужинова М.Е., Ербол А.Е., Құмарғалиева Н.Р. Сахналық костюм-креативті индустрия жағдайында сценографияның тәрбиелік құралы ретінде.....	241
Жумасеитова Г.Т., Мосиенко Д.М., Поваляшко Г.Н., Саитова Г.Ю. Қазақстандық балет өзін-өзі ұлттық анықтау ізденісінің ретроспективасында.....	259
Бекмағамбетова Ж.А., Бегалинова Г.А. Шығармашылық индустрия жағдайындағы Қазақстанның қазіргі кезеңіндегі музыкалық өнер.....	272
Қамзабекұлы О., Ахманов С.М., Рахымжанов Е.Т. Актердің қалыптасу жолындағы сахна тілінің маңызы.....	283
Әбікенов Ж.О., Енсейева В.Т. Пандемия жағдайының азаматтардың мәдениетіне әсері.....	294
Құрманбай Ұ.П., Ескендіров Н.Р. Қазақ театрындағы бүгінгі басқару үлгісі.....	308

СОДЕРЖАНИЕ

Обращение главного редактора.....15

ЛИТЕРАТУРАВЕДЕНИЕ

<i>Азибаева Б.У.</i> Предметный код культуры «Казахская юрта»: генезис и семантика.....	17
<i>Керим Ш., Жеменей И.</i> Маснави ученого-богослова Абу Насир Мубашшира ат-Тарази «Ядгар Зандан иа айней джахан» (Память о тюрьме или зеркало мира).....	33
<i>Орда Г.Ж.</i> Продолжение традиций в современной казахской детской поэзии.....	48
<i>Хамраев А.Т., Шагимолдина М.О.</i> Казахская литература эпохи независимости на азербайджанском языке.....	64
<i>Кенбаева А.З. Пангереев А.Ш. Мамбетова Г.Ж.</i> Изучение топонимов в каракалпакском героическом эпосе «Ер Зийуар».....	72
<i>Медеубек С.М.</i> Социально-психологические основы национальных игр.....	82
<i>Ханкей Е.</i> Текстология главы «Возвращение» романа-эпоса «Абай жолы» (по рукописи и публикациям).....	93
<i>Абилхамитқызы Р., Безалиева Л.Б.</i> Художественный образ ангела в тюркском мире: вчера и сегодня...104	
<i>Коштаева Г., Челик Я.</i> Эпос Сиди Ахмеда "Ташукнама", написанный на тюркском языке.....117	
<i>Ахметова А.М., Ахметова Г.М.</i> Интерпретация человека и мира в творчестве Алихана Жаксылыка..129	
<i>Кенжебекова Г.Ж., Сманов Б.У., Соилемез О.</i> Религиозный образ Абая в романе-эпопее М. Ауэзова "Путь Абая".....	143
<i>Искакова Г.Ж., Рыспаева Д.С., Ахметова Г.С.</i> Теоретические и практические проблемы перевода фольклорных текстов.....	151
<i>Болатова Г.Ж., Мұхаметқали А.А.</i> Экспрессивная функция интертекста в философской прозе (по роману «След птицы в небе» Б. Момышулы).....	166
<i>Татиев Е.Е., Саркулова М.У., Мухамедиева А.Б., Татиева М.Е.</i> Психоанализ казахского мифического рассказа «Умай».....	176
<i>Салтакова Ж.Т., Коспагарова А.К.</i> Генеологический характер казахского эпоса.....	184
<i>Мурсалимова Н.М., Сманова Е.А.</i> История сбора айтыс состязании акынов Жетысу (на основе материалов рукописей).....	193
<i>Оралбек А.</i> Литературное наследие народного поэта Абдигали Сариева.....	201
<i>Мурсал А., Танжарикова А.В.</i> Психологизм в романе Ахметолла Калнулы «Арда Алтай».....	209
<i>Жолдыбаев О.М.</i> Развлекательные игры: эволюция и современный взгляд.....	220
<i>Абилдаева К.Н., Абишева Н.М., Тажибаева Ш.А.</i> Изучение повести Эрнеста Хемингуэя «Старик и море».....	231

КУЛЬТУРОЛОГИЯ

<i>Жангужинова М.Е., Ербол А.Е, Кумаргалиева Н.Р.</i> Сценический костюм – как воспитательный инструмент сценографии в условиях креативной индустрии.....	241
<i>Жумасейтова Г.Т., Мосиенко Д.М., Поваляшко Г.Н., Саитова Г.Ю.</i> Казахстанский балет в ретроспективе поиска национальной самоидентификации.....	259
<i>Бекмагамбетова Ж.А., Бегалинова Г.А.</i> Музыкальное искусство на современном этапе Казахстана в условиях креативной индустрии.....	272
<i>Камзабекович О., Ахманов С.М., Рахымжанов Е.Т.</i> Значимость сценической речи в становлении актера.....	283
<i>Абикенов Ж.О., Енсеева В.Т.</i> Влияние пандемической ситуации на культуру граждан.....	294
<i>Курманбай У.П., Ескендиоров Н.Р.</i> Нынешняя модель управления в казахском театре.....	308

CONTENT

Editor-in-chief's address.....16

LITERARY STUDIES

<i>Azibayeva B.Y.</i> The subject code of the "Azakh yurt" culture: genesis and semantics.....	17
<i>Kerim Sh., Zhemenev I.</i> Masnavi of scholar-theologian Abu Nasir Mubashir at-Tarazi "Yadgar Zandan ia Aynei Jahan" (Memory of the Prison or the Mirror of the World).....	33
<i>Orda G.Zh.</i> Continuation of traditions in modern Kazakh children's poetry.....	48
<i>Khamraev A.T., Shagimoldina M.O.</i> Kazakh literature of the independence era in the azerbaijani language.....	64
<i>Kenbayeva A.Z., Pangereyev A.Sh., Mambetova G.Zh.</i> The study of place names in the karakalpak heroic epos "Yer ziyuar".....	72
<i>Medeubek S.M.</i> Socio-psychological background of national games.....	82
<i>Khankey Y.</i> Textology of the chapter "Return" of the epic novel "Abai Joli" (according to my manuscript and publication).....	93
<i>Abilkhamitkyzy R., Begaliev L.B.</i> The artistic image of an angel in the Turkic world: yesterday and today....	104
<i>Koshtayeva G., Çelik Y.</i> Sidi ahmed's epic "tashuknama" written in turkic language.....	117
<i>Akhmetova A.M., Akhmetova G.M.</i> Interpretation of Man and the World in the Creativity of Alikhan Zhaksylyk.....	129
<i>Kenzhebekova G.Zh., Smanov B.O., Soylemez O.</i> The religious image of Abai in the epic novel by M. Auezov "The way of Abai".....	143
<i>Iskakova G.Zh., Ryspaeva D.S., Akhmetova G.S.</i> Theoretical and practical problems of translation of folk texts.....	151
<i>Bolatova G.Zh., Mukhametkali A.A.</i> Expressive function of intertextuality in the philosophical prose (based on the novel «Sled ptici v nebe» by B.Momyshuly).....	166
<i>Tatiev E.E., Sarkulova M.U., Kenispaev Zh.K., Mukhamedieva A.B., Tatieva M.E.</i> Psychoanalysis of the kazakh mythical story «Umai».....	176
<i>Saltakova Zh.T., Kospagarova A.K.</i> Geneological character of the kazakh epos.....	184
<i>Mursalimova N.M., Smanova E.A.</i> History of the aitys collection by Zhetysu akyns (based on the manuscript).....	193
<i>Oralbek A.</i> The literary heritage of the folk poet Abdigali Sariyev.....	201
<i>Mursal A., Tanzharykhova A.B.</i> Psychologism in Akhmetoll Kaliula's novel "Arda Altai".....	209
<i>Zholdybaev O.M.</i> Entertainment games: evolution and modern look.....	220
<i>Abildayeva K., Abisheva N., Tazhibaeva Sh.</i> Study of Ernest Hemingway's novel "The Old Man and the Sea".....	231

CULTURAL STUDIES

<i>Zhanguzhinova M.Ye., Yerbol A.Ye., Kumargaliev N.R.</i> Stage costume - as an educational tool of scenography in the conditions of the creative industry.....	241
<i>Zhumaseitova G.T., Mosienko D.M., Povalyashko G.N., Saitova G.Y.</i> Kazakh ballet in the retrospective of the search for national identity.....	259
<i>Bekmagambetova Zh.A., Begalinova G.A.</i> Musical art at the present stage of Kazakhstan the conditions of the creative industry.....	272
<i>Khamzabekuly O., Akhmanov S.M., Rakhymzhanov E.T.</i> The role of stage language in the development of an actor.....	283
<i>Abikenov Zh.O., Yenseyeva V.T.</i> The impact of the pandemic on the culture of citizens.....	294
<i>Kurmanbay U.P., Eskendirov N.R.</i> The current management model in the kazakh theater.....	308

XFTAP 17.81.31

<https://doi.org/10.53871/2078-8134.2022.2-17>

Оралбек А.

М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты,

Алматы, Қазақстан

e-mail: ora-10@mail.ru

Orcid: 0000-0002-0600-7006

ХАЛЫҚ АҚЫНЫ ӘБДІҒАЛИ САРИЕВТІҢ ӘДЕБИ МҰРАСЫ

Аңдатпа. Мақалада халық ақыны Әбдіғали Сариевтің әдеби мұрасының жинақталуы, жариялануы, жүйеленуі қатарлы мәселелер қарастырылған.

Өткен ғасырдағы халық ақындары шығармашылығының халқымыздың рухани өмірінде алатын орны туралы айтылып та, жазылып та келді. Алайда кеңестік тәртіптің кесірінен әдебиетіміз тек біржақты көрініс алып, көбінде саяси көзқарастардың ығында кетті. Еліміздің әр түкпіріндегі кейбір халық ақындары мен олардың шығармашылығы танымал тұлғалардың тасасында қалып қойғандықтан, олар туралы іргелі зерттеулер жүргізіліп, еңбектері ғылыми айналымға түсті деп айта алмаймыз. Дәл осындай халық ақындарының бірі және бірегейі – Әбдіғали Сариев.

Сүйінбайдың сарқыты, Жамбылдың шәкірті Әбдіғали Сариев отты өлеңдерімен ел көңілінен шыға білген халық ақындарының бірі. Екей руынан шыққан көзі ашық, көкірегі ояу, көңілі даңғыл суырыпсалма ақындар жырлаған батырлар жырын, шығыс kissаларын, Сүйінбайдың айтыстарын және ел арасына кеңінен тараған аңыз-әңгімелерді, мақал-мәтелдерді, эзіл-оспақтарды, жұмбақтарды құлағына құйып, көкірегіне түйіп, жаттап өсті. Есейгенде Жамбылдың қасында жүріп, ақындық өнерінен үлгі алып, айтқанын тыңдап, ақыл-кеңесіне ден қойды. Қай кезеңде де ақындардың қоғамдағы атқарар қызметінің ерекше болғаны белгілі. Алайда осы ақындарға тән суырып-салмалылық қасиет ортақ болғанымен, ақындық өнер де түрлі мектептерге бөлінеді. Сондай-ақ ақындардың амал-тәсілдері әр түрлі. Мысалы, Арқа ақындық мектебі, Сыр бойының ақындық мектебі, Батыс ақындық мектебі. Осылардың қатарында ақындық, жыршылық және айтыс өнерінде өзіндік өрнегін қалыптастырған Жетісу ақындық мектебінің де орны ерекше. Жетісу ақындық мектебінің пайда болып, қалыптасуы кезеңдерінде көптеген жауһар жырлы ақындар кезең-кезімен келіп отырған.

Кілт сөздер: мұра, ақын, жанр, айтыс, ақын, жыршы, дәстүр, қолжазба.

Кіріспе. XX ғасыр қазақ поэзиясында елеулі орын алатын, өзін қалыптастырған әдеби ортаның бет-бейнесінен, бітім-болмысынан мол хабар берерлік Жетісу өңірінен шыққан халық ақыны Әбдіғали Сариевтің әдеби мұрасы нақты зерттеліп, ғылыми айналымға түскен емес. Оның да өзіндік себептері бар. Жыр алыбы Жамбылдың шәкірті болған Әбдіғали Сариевтің шығармашылық мұрасы өз кезеңінде ғылыми қауымның назарына аса ілікпей, ақын шығармалары тек қана сол кездегі кезекті газет басылымдарында ғана жарық көріп тұрды да, ақын өлеңдері жайлы бірді-екілі шолу мақалалар ғана жарық көрген. Алайда он алты жасынан өлең жаза бастаған ақынның артында екі жүзге жуық өлең, оннан аса поэма, алты айтысы қалған. Осы айтыстарының ішіндегі екі айтысының, яғни «Әбдіғали мен Қасымханның айтысы» және «Әбдіғали мен Молдабайдың айтысы» деген екі айтыстың қолжазбалары М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының қолжазба қорына өткізілгені туралы дерек бар да, қолжазбалар жоқ. Біз Әбдіғали Сариев шығармашылығы мүлде тасада қалды деуден аулақпыз. Ақынның көзі тірісінде де, өмірден өткеннен кейін

де шығармалары еленіп, ескеріліп, сол кездегі мерзімді басылымдарда жарияланып тұрды.

Әке мұрасын жинап, жариялауда көп еңбектенген ақынның қызы Шайымхан Сариева өткен ғасырдың 70-жылдарынан бастап ақын шығармаларын жинап, жүйелеуге кіріскен. Туындыларды хронологиялық тәртіппен ретке келтірген. Бұл жөнінде ақынның қызы: «1976 жылы соңында қалған бай мұрасы негізінде әкеміздің шағын кітапшасын көпшілікке ұсындық. Сондай-ақ ақынның туғанына жетпіс бес, сексен жыл толуы Республикалық баспасөзде кеңінен аталды: мақалалар, ғылыми-зерттеулер жарияланды, радио мен теледидардан хабарлар берілді. Осыған қарамастан Әбдіғали Сариевтің әдеби мұрасы жұртшылыққа әлі де толық жеткен жоқ» (Сариев: 1988: 8), – дейді.

Шайымхан Сариева «Әке аманаты» атты мақаласында: «Менің әкем – Қазақстанның халық ақыны Әбдіғали Сариев – 1900 жылы Алматы облысы, Жамбыл ауданы, Қарақыстақ ауылында дүниеге келді. Әкесі Сары 1917 жылы, шешесі Сәлиха 1922 жылы қайтыс болады. Бабам Нұрымбет Текестегі ұйғырлардан бір тақия тары әкеліп, Қарақыстақ өзенінің суын бұрып, осы жерге еккен екен... Өзеннің бекітілген жері «Бұрған» аталыпты. Әкем Кеңес дәуіріне дейін осы өңірге аты әйгілі Шалтабай байдың малын бағып, ептеп егін салып күн көріпті. 1919 жылы ескіше, кейін латынша хат танып, мойынсеріктің, артельдің есепшісі, жергілікті советтің хатшысы болады. Жаппай коллективтендіру кезінде құрылған Бұрған колхозында елді ұйымдастыруға атсалысады. «Тілші», «Социалистік Қазақстан» газеттерінің штаттан тыс тілшісі бола жүріп, 1934 жылы СССР Жазушылар одағының мүшелігіне өтеді. Ауданда қолына тиген әр түрлі қызметтерді атқара жүріп, 64 жасында дүние салады», – деп жазады.

Материалдар мен әдістер. Зерттеу жұмысының материалы ретінде ақынның М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының қолжазбалар қорындағы 197, 198-бумалардағы ақынның араб әрпінде жазылған және кирилл әрпінде машинкада терілген 460 бетке жуық өлеңдері сақталған. Сондай-ақ, Орталық Ғылыми кітапхананың қолжазбалар қорында 833, 1112, 1036, 1011, 586, 152, 414 сияқты шифрлармен белгіленген бумалардағы қолжазба мұралары, сонымен бірге Үмбетәлі Кәрібаев мұражайынан табылған қолжазбалар, отбасылық мұрағат негізге алынды. Әбдіғали Сариев мұрасын зерттеу барысында ақын өлеңдерінің жарық көрген басылымдарына қарай отырып, жинақтарындағы шығармалар қолжазба нұсқаларымен салыстырылып қарастырылады. Ақын шығармаларының тақырыптық, стилдік ерекшеліктеріне ғылыми талдау жасалады. Әбдіғали Сариевке дейін Жетісу жерінде өткен суырыпсалма ақындардың шығармаларымен сабақтастығы, дәстүр жалғастығы талданады.

Зерттеу нәтижесі. Нәтижеде ақынның сирек қорларда сақталған қолжазба мұралары мен қызы Шайымхан Сариеваның берген дереккөздері, сонымен қатар ақынның 2017 жылы жарық көрген үш томдық өлеңдер жинағына негіз болған Үмбетәлі Кәрібаев мұражайынан табылған ақын өлеңдері қайта қолға алынып, басқа да жарық көрген жинақтарымен текстологиялық салыстырулар жүргізіліп, бұрын басылмаған өлеңдері мен айтыстарын жарыққа шығару арқылы ақын мұрасына тыңнан түрен салынып, ғылыми көпшілікпен қауышуға мүмкіндік алады.

Талқылануы. Әбдіғали – халықшыл ақын. Өзі өмір сүрген кезеңдегі бұқара халықтың тұрмыс-тіршілігін, жай-күйін өлеңдеріне арқау етті. Қоғамның көрінісін, заман тынысын дөп басып суреттей білген. «Мынадай тарих дерекнамаларына назар аударайық: В.Г.Белинский әдебиеттегі халықтық деген қағиданың тура мағыналы және түйінді, түбегейлі ұғымы бар екенін айтады. Орыстың халық жырлары, ертегілері сол халықтың бастан кешкен күндерін, ел есінен кетпейтін қиын-қыстау кезеңдерді терең бейнелегенімен еңбекші бұқара тірлігінің барлық саласын, бүкіл болмысын жан-жақты суреттеп, ұлттық сезімді, ұлттық рухты түйіндеп беру дәрежесінде қызмет атқара алған жоқ. Халық жырының, халық тұрмысының қаз-қалпындағы сурет-сарынын, кескін-көрінісін көптің көкейіне қонымды қып айтып беретін ақындар болады. Ондай ақындарды тура мағынасындағы халық ақыны деп атап, Белинский мысалға А.Кольцовты келтірген» (Қазақ әдебиетінің тарихы, 1964:357). Әбдіғали Сариевтің бойында да дәл осы Белинский айтқан халық ақындарына тән қасиеттердің түгелі бар десек артық айтқандық болмас. Біз оны ақынның халық өмірі туралы жазған кез келген өлеңінен анық аңғара аламыз. Мысалы ақын «Адамда тұрмыс қарасам» деген мына бір өлеңінде:

Адамда тұрмыс қарасам,
Кейде төмен, кейде өр.
Жаман жақсы болмайды,
Үлде менен бүлде бер.
Көкіректе сәуле жоқ,

Ақылсыз надан не көрер (Сариев, 2020: 41) – деп адам мінезі, болмысы туралы ой толғайды.

Әбдіғали Сариев Кеңестік кезеңдегі социалистік еңбек науқаны мен сол еңбекті қыздырған еңбек иелерін де ойынан тыс қалдырған емес. «Заманымыздың шын мағынасындағы халық ақындары қатарынан дәуіріміздің озық та өршіл идеяларын, отаншыл ой-күйін, қоғам шындығы мен халқымыздың патриоттық еңбек екінін, социализм салтанатын кең де келісті жырлап келген Жамбылды, Нұрпейіс пен Доскейді, Нұрлыбек пен Нартайды, Иса мен Саяділді, Үмбетәлі мен Төлеуді, Болман мен Нұрқанды, Есдәулет пен Сәттіғұлды, тағы сол секілділерді көреміз. Бүгінгі замандағы халық поэзиясының ең таңдаулы үлгілерін жасап отырған осы типтес халық ақындары» (Қазақ әдебиетінің тарихы, 1964: 369). Әбдіғали Сариев те жоғарыдағы аталған ақындардың қатарында социалистік дәуірдің бейнесін шалқар шабытпен жырлаған ақын. Біз оны ақынның «Шопан», «Аңшылар», «Бригадирге», «Запқозға», «Ұсталарға», «Есепшіге», «Пермеге» т.б. сияқты өлеңдерінен көре аламыз. Мысалы «Запқозға» деген мына бір өлеңінде:

Запқоз болсаң колхозға,
Сайманыңды қамдағын.
Дөңгелегін қайқайтпай,
Жаса жөндеп арбаның.
Барлық сайман өзінде,

Түгел санап алғаның, – (Сариев, 2020: 187) деп завхоздың өз жұмысына қалай адал болу керектігі жайында ақындық кеңесін айтады. Осы тектес көптеген өлеңдерінде

де ақын қоғамдық өмірдің тыныс-тіршілігін әдемі бейнелеп, еңбекшілерді ынталан-дырып, шабыт беріп отырған.

Әбдіғали Сариев – өмір өзгерістерін, тарихи оқиғаларды шапшаң сезініп, көкірейіне түйіп, әп-сәтте өлең етіп құрастыратын суырыпсалма ақын. Қай тақырыптан болса да қиналмай шыға білетін ақын кез келген тапбермеде өз ойын өлеңмен өрнектей білген. М.Әуезов суырыпсалма ақындарды «қынаптан қылыш суырғандай жалт еткіш, өткір өнер иесі, – деп бағалаған, – айтысқа шеберлік – жалпы ақындық өнерінің, тіпті барлық әдебиет өнерінің өзгеше бір биік белгісі. Шабыты келген ақпа ақын бабындағы аш қыранға меңзес. Томағасын тартқанда алғыр қыран бар өңірді сәтте көріп, шолып өтіп, қимылдаған шөп басын, қыбыр еткен тышқан жүрісін, қылт етіп бұққан түлкі түгін лезде шалып қалғандай, айтыс ағымындағы ақпа ақын да сондайлық көмескіні көргіш, бұлдырды білгіш болмақшы. Бұл қасиет ақынға оңай оралмайды. Ол шын ақпа ақын өнеріне бейім болған күнде де ұзақ сонар сын кешіп, сан сайыста сілкісе жүріп, сан рет жаға жыртып, тон тоздырып барып жетеді» (Әуезов, 1959: 360) деп сипаттаса, жазушы Сәбит Мұқанов «Айтыс және ақын» атты мақаласында нағыз ақындар жайлы: «...қазақ тұрмысының жағдайында жазба әдебиет тумаған кезде ақынға «ақын» деген атақ әперетін ең басты поэзия «айтыс» болған. Ақын болу үшін ақынға өзінің ақындық күшін көп алдында таныту керек, «жеке шауып, жүйрік болмайды!», «ақындығын таныту үшін ақын болғысы келген адам бұрын ақын боп танылған біреумен ақындығын жарыстырып, көптің сынына түседі. Егер осы жарыста көптің сынына толса, оған көпшілік ақындық тағады да, сынға толмаса, ақын деп танымайды» (Мұқанов, 1942: 4), – деген бағасын береді. Қос жазушының суырыпсалма ақындарының табиғаты туралы айтқан осы бір сипаттамаларын Әбдіғали Сариевтің де бойынан табу қиын емес. Ақын өзінің Сәндібала, Кенен, Қасымхан сияқты азулы ақындармен өткізген жыр додаларында нағыз талант иесі екенін дәлелдеп берген. Мысалы Әбіғали мен Сәндібаланың айтысының мына бір үзіндісіне қарайты болсақ:

Сәндібала:

Шорқақтап бал шекердей сөз шыға ма,

Көруге қара тастан көз шыға ма?

Ақылсыз – мен, ақылды өзің болдың,

Ей, жазған ақылдыдан ез шыға ма?

Ішінде жігіттердің сен бір тентек,

Асылды қорқытқанмен жез шыға ма?

Алтындай тұлабойым толған өлең,

Ақын да бір жас бала сөз ұға ма?

Әбдіғали:

Алтынның ел ішінде құны қымбат,

Өлеңді, Сәндібала, айтшы шындап.

Бағасын алтын-жездің айыра біл,

Көпшілік екеуімізді отыр тыңдап.

Тасындай диірменнің біздің өлең,

Сөйлейсің білместіктен сөзді құрғақ.

«Байтал шауып бәйге алмас» деген сөз бар,

Отырсың өзінді-өзің сонша бұлдап,– деп сөз қағыстырған тұстары бар. Дәл осы бір үзіндіден-ақ Әбдіғалидің тосыннан келген сұраққа тосылмастан дөп басып жауап қайтара білетін алғыр ақын екенін көре аламыз.

Әбдіғали Сариев – ұлттық әдебиетіміздің асыл мұрасы саналатын жыр-дастандарды жаттап, ел арасына таратып, насихаттаған ақын. Бұл жалпы халық ақындарына тән ортақ ерекшелік деуге де болады. «Халық ақындарына тән тағы бір ерек қасиет – үлкен пішімдегі эпикалық жырлардың туып, жасалып қалыптаса бастағандығы. Әрине, эпикалық шығармалардың бәрі бірдей желілі дастан, уақиғалы поэма болуы шарт емес. Ерлік күрестің, жеңімпаздық даңқтың дабылы шағын толғау, қысқа жырларда да қағылуы мүмкін. Тіпті алмастай өткір ақындық серпілудің өзінде батырлықтың бар бедері бадырая көрінеді. Эпикалық поэзияның негізі – желілі жыр, көлемді дастан, сюжетті поэмалар екені анық» (Қазақ әдебиетінің тарихы, 1964: 376).

Әбдіғали Сариев те дәл осындай шытырман оқиғалы, желілі сюжетті дастандарды жаттап, жиналған топта айтып, халық жадына сіңіруге өз үлесін қосқан ақындар қатарында. Ақын түрлі тақырыпта дастан, поэмалар жазып қалдырған. Бұл ретте ақынның ел бірлігін, тыныш тірлігін нысанаға ала отырып жазған «Қарасай», «Сұраншы батыр», «Алатау», «Асу», «Алғадай» поэмаларын да айтуға болады. Коллективтендіру кезеңінің шытырман оқиғасына құрылған «Бір колхозда», өндіріс тақырыбына арналған «Қарғалы», «Халықтар достығы», ұлттар ынтымағын бейнелейтін дастандары ақын шабытының жан-жақты, күрделі екендігін дәлелдейді. Мұның мәні ақынның тарихи шындықты жақсы білетінін, ізденімпаздығын, әлеуметтік мәні бар жайларды күн тәртібіне қоя білетіндігін көрсетеді. Мысалы, «Қарасай» дастанында қалмақтармен шайқасын, «Асу» поэмасында Ресейге өз еркімен қосылған Жетісу қазақтарының өмірін суреттесе, «Алатау майданында» қазақтар мен қырғыздардың 1916 жылғы патшаға қарсы халық азаттық қозғалысын тартымды баяндайды. Ал «Алғадайда» Жамбылдың ұлы Алғадайдың Ұлы отан соғысындағы ерлігін жырлайды және бұлардың эпостық сарында, халық ауыз әдебиетінің үлгісінің негізінде қағазға түсірілген құнды мұралар екені анық байқалады. Ғасырлық өмірінің сексен бесін өлеңмен өткізген, халықтың асыл мұрасын бойына сіңіріп бүгінге жеткізген Жамбылдың қай жырын оқысаң да нағыз жырауға тән суырып салмалық, ойшылдық, турашылдық сипаттары аңғарылады (Мурсалимова, 2021).

Кеңестік идеологияға қаншама қайшы келгенмен, айтыс, шежірешілік дәстүр, аңыз-әңгімелер, т.б. жанрлар рухани мұраларымыздың өзге де түрлері сияқты өз жалғасын тауып, жиналып отырды. Себебі бұл құнды жәдігер – ата-бабалар аманаттап кеткен тұтас бір ұлттың өмір жолы, сан ғасырлық тарихнамасы. Бірақ қырағы саясат мұраларымыздың жариялануына, зерттелуіне қарсы болды, жиырмадан астам бумада жинақталған шежірелер ұзақ жылдар бойы аталған қорларда жатып қалды (Салтакова, 2021).

Қорытынды. Өз заманында талай азулы ақындармен айтысып, ел тілегі жолында тайсалмаған Әбдіғали Сариев – сөз құдіретін жанына серік ете білген ақын. Әбдіғалидың кез келген айтысында өмір шындығы тартыс арқауы болып, ел-жұрт, ағайын-туған, бауырлар татулығы, ел-жер мәселесі сөз болып жатса, енді бірде өмір, тұрмыс, тәлім-тәрбие, адамгершілік қоса-қабат басты нысанасына айналды.

Халық ақыны Әбдіғали Сариев өзінің үздіксіз ізденіс үстінде жүретін еңбекқорлығы мен ұстаздан алған тәлімін ақындық өмірінде сенімді серігі ете білген алғырлығының, сонымен бірге атадан дарыған тума талантты бойына дарыта білген зеректігінің арқасында ақындық өнердің қай соқпағында жүрсе де жол таба білетін сәулелі ақын екенін көрсете білді. Жетісу төңірегіндегі арыдан жалғасып келе жатқан ақындық сабақтастықты сәтті жалғастыра білген ақын ретінде Әбдіғали мұрасын әлі зерттей түсіп, барынша ғылыми айналымға енгізу керек.

Оралбек А.

Института литературы и искусства имени М.О.Ауэзова,

Алматы, Казахстан

E-mail: ora-10@mail.ru

Orcid: 0000-0002-0600-7006

Литературное наследие народного поэта Абдигали Сариева

Аннотация. Уже много сказано и написано о роли творчества народных поэтов прошлого века в духовной жизни нашего народа. К сожалению, из-за советской идеологии литература того времени получила лишь одностороннее направление и была более политически мотивированной. Многие народные поэты, писатели из разных уголков нашей страны остались в тени известных личностей и их произведения доселе никому неизвестны. Также нет информации, что проведены или ведутся фундаментальные исследования, и что их труды вошли в научный оборот. Абдигали Сариев является одним из таких уникальных народных поэтов Абдығали Сариев, ученик почетного Суюнбая и ученик Жамбыла, является одним из самых популярных народных поэтов, который своими огненными стихами расположил к себе внимание и любовь народа. Запоминал и заучивал наизусть просвещенные, наполненные особым светом героические песни, восточные сказки, айтысы Суюнбая и народные легенды, пословицы, поговорки, анекдоты, шутки с намеками в исполнении непредубежденных и простодушных поэтов племени Екей. Став взрослым, он находился рядом с Жамбылом, следовал его примеру, прислушивался к его словам, советам.

С древних времен поэты всегда играли особую роль в обществе. Несмотря на то, что у поэтов много общего, поэтическое искусство делится на разные школы. Также, у каждого поэта есть своеобразные подходы, методы. В период формирования данной поэтической школы Жетысу время от времени приехали многие мастера поэзии.

Ключевые слова: наследие, поэт, жанр, поэт, сказитель, традиция, рукопись

Oralbek A.

Institute of Literature and Art named after M.O. Auezov,

Almaty, Kazakhstan

E-mail: ora-10@mail.ru

Orcid: 0000-0002-0600-7006

The literary heritage of the folk poet Abdigali Sariyev

Abstract. It has been said and written about the role of the creativity of folk poets of the last century in the spiritual life of our people. However, due to the Soviet regime our literature has become more one-sided and politically motivated in many cases. Since some folk poets from different parts of our country and their works remain in the shade of celebrities, we have no detail on fundamental research has been conducted about them and no detail if their works have been introduced into scientific circulation. Abdigali Sariyev is one of such unique folk poets. Abdygali Sariyev, a disciple of honourable Suyunbay and a pupil of Zhambyl was one of the most popular folk poets who attracted the attention and love of people with his fiery verses. He memorized and learned by heart the enlightened heroic songs, oriental tales, aitys by Suyunbai and folk legends, proverbs, sayings, riddles that performed by open-minded and ingenuous poets of

Ekey tribe. As an adult, he was close to Zhambyl, followed his poetic art, focused on his advices. Since ancient times, poets have always played a special role in society. Although poets have a lot in common the art of poetry is divided into different schools. Also, it should be noted that each poet has a distinctive approach, methods. Among them the Zhetyssu poetic school can be noted, which has its own style in the art of poetry, song and aytis. During the period of its formation many masters of poetry came to visit.

Keywords: heritage, poet, genre, aitys, poet, narrator (of folk tales), tradition, manuscript.

Информация об авторе:

Оралбек А., научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О.Ауэзова, магистр филологических наук, e-mail: ora-10@mail.ru, Orcid: 0000-0002-0600-7006

Әдебиеттер:

Әбдіғали Сариев таңдамалы шығармалары жинағы. – Алматы, Қазақ кітабы, 2020. – 398 б. (қаз)
Өлбеков Т. Жетісу ақындары. Зерттеулер. – Алматы: Әдебиет және өнер институты, 2008. – Б. 220. (қазақ)

Әуезов М. 20 томдық шығармалар жинағы. Т.18. – Алматы, Жазушы, 1985. – Б.448. (қазақ)

Әуезов М. Әр жылдар ойлары. – Алматы. 1959. – 360 б. (қазақ)

Дүйсенов М., Сейдаханов М., Негимов С. Халық ақындары творчествосының көркемдік сипаты. – Алматы: Ғылым, 1982. – Б.51. (қазақ)

Жармұхамедов М. Айтыстың даму жолдары. – Алматы: Ғылым, 1976. – Б.168. (қазақ)

Кабдешова К., Ауесбаева П., Рақыш Ж., Албеков Т., Алпысбаева К. Авторлық тарихи эпостар және тарихи жады // Орсион, Ано 36, No.91 (2020): 667-683 б. ISSN 1012-1587/ISSN: 2477-9385. 0.19 Q3 Процентиль 63. (ағылшын)

Қазақ әдебиетінің тарихы. – Т.7. – Алматы. Қазақпарат, 1964. – 462 б. (қазақ)

Мурсалимова Н. Жамбыл мен Сарбас айтысының тарихи ерекшеліктері. – «Керуен» журналы. – №1 (70). – 2021. (қазақ) <https://keruenjournal.kz/index.php/main/article/view/6>

Мұқанов С. Айтыс. – Алматы, 1942. (қазақ)

Сариев Ә. Асу. – Алматы: Жазушы, 1988. – 151. (қазақ)

Тебегенов Т. Халық ақындары шығармаларындағы әдебиет пен фольклор дәстүрі. Монография. – Алматы: Білім, 2001. – Б. 332. (қазақ)

Saltakova Zh., Onal M.N., Albekov T.K. Türk Halklarının Şecerecilik Gelenegi ya da Millî Bellek. – Milli Folklor, 130 (Yaz, 2021). p.21-30. (түрік) <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=130&Sayfa=23>

Литература:

Абдигали Сариев избранные произведения. Алматы, 2020. – С.398. (каз)

Албеков Т. Поэты Жетысу. Исследования. – Алматы: Институт литературы и искусства имени М.О.Ауэзова, 2008. – С. 220. (каз)

Ауезов М. Мысли разных лет. – Алматы, 1959. – С.555. (каз)

Ауезов М. Собрание сочинений в 20 томах. Т.18. – Алматы, Жазушы, 1985. – С.448. (каз)

Дүйсенов М., Сейдаханов М., Негимов С. Художественный характер творчества народных поэтов. – Алматы: Ғылым, 1982. – С.51. (каз)

Жармұхамедов М. Пути развития айтыса. – Алматы: Ғылым, 1976. – С.168. (каз)

Кабдешова К., Ауесбаева П., Рақыш Ж., Албеков Т., Алпысбаева К. Author's historical epics and historical memory // Орсион, Ано 36, No.91 (2020): 667-683 б. ISSN 1012-1587/ISSN: 2477-9385. 0.19 Q3 Процентиль 63. (англ)

История казахской литературы. – Т.7. – Алматы. Казакпарат, 1964. – 462 б. (каз)

Муканов С. Айтыс. – Алматы, 1942. (каз)

Мурсалимова Н. Исторические особенности айтыса Жамбыла и Сарбаса. – «Керуен». – №1 (70). – 2021. (каз) <https://keruenjournal.kz/index.php/main/article/view/6>

Сариев А. Асу. – Алматы: Жазушы, 1988. – 151. (каз)

Тебегенов Т. Традиции литературы и фольклора в произведениях народных поэтов. Монография. – Алматы: Билим, 2001. – С. 332. (каз)

Saltakova Zh., Onal M.N., Albekov T.K. Türk Halklarının Şecerecilik Geleneği ya da Millî Bellek. – Milli Folklor, 130 (Yaz, 2021). p.21-30. (түрік)

<https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=130&Sayfa=23>

References:

Abdiğali Sariev tañdamaly şyğarmalary jinağy. Almaty, 2020. – S. 398. (in kazak)

Albekov T. Zhetysu poets. Zerteuler. – Almaty: Adebiet zhane oner instituty, 2008. – S. 220. (in kaz)

Auezov M. Ar jyldar oilary. – Almaty, 1959. – B.555. (in kaz)

Auezov M. 20 tomdyq şyğarmalar jinağy. – T.18. – Almaty, Zhazushy, 1985. – S. 448. (in kazak)

Duisenov M., Seidehanov M., Negimov S. [Halyq aqyndary tvorchestvosynyñ körkemdik sipaty]. – Almaty: Gylym, 1982. – S.51. (in kaz)

Zharmuhamedov M. [Aitystyñ damu joldary]. – Almaty: Gylym, 1976. – S.168. (in kaz)

Kabdesheva K., Auesbaeva P., Raqysh Zh., Albekov T., Alpysbaeva K. [Author's historical epics and historical memory] // Opcion, Ano 36, No.91 (2020): 667-683 b. ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385. 0.19 Q3 Procentil 63. (in ang)

Qazaq ädebietiniñ tarihy. T.7. – Almaty, Kazakparat, 1964. – S. 462. (in kaz)

Mukanov C. [Aitys]. – Almaty, 1942. (in kaz)

Mursalimova N. Zhambyl man Sarbas aitysnyñ tarikhî erekselkteri. – «Keruen». – №1 (70). – 2021. (in kaz) <https://keruenjournal.kz/index.php/main/article/view/6>

Sariev A. Asu. – Almaty: Zhazushy, 1988. – 151. (каз)

Tebegenov T. Halyq aqyndary şyğarmalaryndağy ädebiet pen fõklor dästürî. Monografiya. – Almaty: Bilim, 2001. – S. 332. (in kaz)

Saltakova Zh., Onal M.N., Albekov T.K. Türk Halklarının Şecerecilik Geleneği ya da Millî Bellek. – Milli Folklor, 130 (Yaz, 2021). p.21-30. (in turk) <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=130&Sayfa=23>

Журнал 24.03.2005 жылы
Қазақстан Республикасының Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінде тіркелген.
Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы куәлік N 5844-Ж.

Журнал зарегистрирован 24.03.2005 года
в Комитете информации и архива Министерства культуры,
информации и спорта Республики Казахстан.
Свидетельство №5844-Ж по регистрации средства массовой информации

The journal was registered on March 24, 2005
in the Information and Archives Committee of the Ministry of Culture,
Information and Sports of the Republic of Kazakhstan.
Certificate No. 5844-Ж for registration of mass media

Дизайн және беттеу: **Ж. Рахметова**

Басуға 23.06.2022 ж. қол қойылды.
Көлемі 70x100¹/₆. Офсеттік басылым.
19,81 баспа табақ. Таралымы 500 дана.